

rodalmunk hőskorának, vagy egyéni elragadtatásának eszményeit énekelte meg. (*Berzsenyi, Arany, Tompa, Jókai, Apponyi, André* stb.) E műfaj hagyományos ünnepélyessége napjaink költői közül senkinél sem újult meg több tárgyi hűséggel és komolyabb művészettel, mint nála. Érzésszerű el-
mélyülése s formai virtuozitása azonban legszebb diadalait nemzeti sorsunkat illető melabújának és keserűségének költői emlékeivel aratta. (*Vagyunk még magyarok; Magyaroknak lenni; Magyar ének 1919-ben; E rab föld mind az én hazám.*)

E költemények valóban rá is szolgáltak arra az elismerésre, mellyel őket közvélemény és kritika fogadta. Mert bár hatásukban nem csekély része van időszerűségüknek, de az is bizonyos, hogy általuk az egyetemes magyarság mai létkérdései a legnemesebb művészet közvetítésével idegződtek be tudatvilágunkba.

Sajó Sándor, a költő, joggal írhatta önmagáról :

Jövevény vagyok csak, de eggyel be-
érem,
Jó magyarrá lettem, jó magyar kenyé-
ren . . .

Baros Gyula.

Színház.

Az ügyvéd.

Elmer Rice színműve a Nemzeti Színházban.

George Simon, New-York legnagyobb bűnügyi védőügyvédje, kinek irodája mint valami jogi gépház zakatol itt előttünk s aki még a cipőjét is csak úgy futtában, két akta közt ér rá megtisztíttatni, nagyon alulról és messziről kezdte: gettókörnyezetből fedélközi utasként került az újvilágba s ott is rikkancssorból vergődött fel mai jólétébe, melyhez a mammutvagyonon kívül egy patriciuseredetű keresztény feleség s a házasságba ezáltal hozott két gögös, az igásállat módján dolgozó családfőt mélységesen lenéző csemete is tartozik. Az asszonynak flörtje van egy elegáns nőcsábászszal, ki az európai útra készülő házaspárnak a hajón is sarkába akar szegődni. Hanem az utazás elé váratlan akadály tornyosul: a parvenü ügyvédet egy előkelő riválisa és irigye erkölcsileg ki akarja végezni, megszimatolván, hogy Simon pályája kezdetén jószívűségből egyik védencének hamis tanúzással szerzett alibit. Simon valódi amerikai elszántsággal száll harcba: magánúton kinyomoztatja, hogy ellenfelének magasan hordott

fejéről sem hiányzik a kellő nagyságú vajadag s ezzel sikerül is a fenyegető villámcsapást idején leszerelni. Ám mi haszna? Közben egész boldogsága összeomlik: felesége a bajban magárahagyja, egy elvakult fiatal forradalmár szemébe vágja osztályának hűtlen elárulását s csak a szerelmes titkárnő, Regina nyújtja felé kezét az örvény szélén: ő akadályozza meg, hogy a felhőkarcoló ablakából a mélységbe vesse magát. S azután még csak egy jellegzetes mozifordulat van hátra: az acéltrószta elnökének telefonhívása, ki családi bűnügyben keresi a hatalmas védőügyvéd támogatását. A lesújtott magánemberben talpraugrik a hivatás és pénzkeresés embere: a híres Simon-féle gyilkosságügyi gépház, melynek működésében egy betolakodott porszem pillanatnyi fennakadást okozott, újra teljes robajjal munkába áll.

Mindez erős színpadi feszültségű helyzetekben kerül élénk, kik a valódi ráhangolódásnak ugyan kevés lehetőségével, de az idegen világnak kijáró tagadhatatlan érdeklődéssel hallgatjuk ezt a tipikusan tengerentúli közvetítést. Rice a drámában kései Sardou-utódnál alig több, írói készsége inkább az életképszerű vonások élénk

megrajzolásában nyilvánvaló. Van bizonyos szatírai éle is, mely főleg a szent demokrácia önhitt «előkelői» ellen irányul, erős filozofiaság kíséretében. A színház — talán már a fordításon kezdve, mely Bálint Györgynek jeles munkája — e vonatkozásban az egész darabon sokat tompított. Egyébként az előadás, az e színpadon meglehetősen szokatlan hangnemben, szinte hibátlanul jó. Különösen szerencsés a szereposztás: e tekintetben az új igazgatás óta örvendetes változást tapasztalunk. Töménten az epizódszerep s megfelelő kézbe került valamennyi. A részleteket pedig pompásan egybefogja Ödry Árpád rendezői odaadása s nagy értelmi fölénye: színpada tökéletes művészi keresetlenséggel árasztja a mohó üzletességű és naiv érzelmességű amerikai élet «nagyüzem»-ének szuggesztíóját. A főszerep nagyerejű megformálásával is számottevő sikere van, hatalmas méretű feladatát végig a kínálkozó külső hatásesszökök félrevetésével, heves és teljes lelki beleéléssel oldja meg. Talán csak a kezdeti mozzanatok egynémelyikét idegeskedi el túlságosan, de az édesanyjával, feleségével, majd a lázadó pártfogoltjával való jelenetei során egyre gazdagabban bontja ki az alak benső összetettségét, az újvilági bálványban a «Minderwertigkeit»-rezdüléseket is remekül megéreztetve. Játékának legkülönb magaslata azután a darab zárótétele: a meghasonlott ember fölegyenesedése az életpálya fanatikusává. Várad Aranka hideg és gögös felesége a művészi mértéktartás remeke. Mátrai Erzsí a titkárnő néma szerelmének, asszonyi melegségének tökéletes hitelű tolmácsolója. A földolgozárnyékában meghúzódó apró telefonoslány-románcnak Somogyi Erzsí egyéni kedvessége és leleménye ad nyomatékot. Méltán illeti dicséret Halmy Margit nemes anyaalakját, Eöry Kató újvilági kokottját és Rápolti Anna nép-

szerűségében sütkérező, felmentett gyilkosnőjét. Megkapóan jellegzetes a Mihályfi Béla szenvedélyes olasz ügyvédje. Lehotay, Forgács, Nagy Adorján, Fehér, Harasztos: mind jutnak egy-egy hálás pillanathoz s legjobb képességeik szerint meg is hálálják. Sugár száraz humorának igazi amerikai zamata van, nemkülönben a Timár grandiózus ripókságének. Antipatikus gyermekszerepekben (ez legalább valami új) a kis Primusz István meg Szombathelyi B. akadémias kisasszony jeleskedik. Végül egy Ungvári nevű akadémiai növendék is méltó feltűnést keltett a vadindulatú bolsi-süvölvény szerepében.

A kaméliás hölgy.

Hajó Sándornak Dumas fíls regényéből és drámájából átdolgozott színműve a Vígsházban.

Ezt a nyolcvanesztendős újdonságot a színház drámai vezető színésznőjének becsvágya sodorta a műsorra. Érthető ez a vágyakozás ott, hol a mindennapi játékrend lenekrajzra csak valamelyest is alkalmas drámai feladat évek során át jóformán sohasem akad. Gombaszögi Fridának is körülbelül a *Különös közték*-ban nyílt effélére utolszor lehetősége. A fiatalabbik és mélyebb tehetségű Dumának ez a színpadi romanticizmus és realista stílus határmesgyéjén álló kurtizán-története a korszellem sűrű és gyökeres változásai mellett is, mindmáig megőrizte a művészi komoly szándéknak időálló jegyét s a költői igazságnak azt az erejét, mely a fakuló történetben jó színpadi értelmezés segítségével a vérkeringést még ma is megindíthatja. A Vígsház a szövegen s szcenáriumon — főleg a regény néhány indítékának és mozzanatának beolvasztásával — több változtatást tett, ezeket bizvást el lehet fogadni, annál kevésbbé a dráma elé biggyesz-

tett, cseppet sem szerencsés és merőben felesleges előjátékot, mely Marguerite hagyatékának árverésén az író, Dumas, találkozását hozza elének a történet hőisével, Armand-nal. Az ilyenféle intonálást bátran átengedhetjük a mozinak: «illik neki rettegetes».

Gombaszögi Frida előkelő játéktílussal, a hatásgergető eszközökről tökéletesen lemondva éli át egy meg-nemesedésre szomjazó lélek vergődését, tisztulásvágyát s aláhullásában is a megváltó lelki principium enyhülést hozó megmentését. A mai commerce-színműirodalom olcsó és hazug «démon»-ai és «vamp»-jei mellett Dumas-nak ez az «őstípus»-a írója meleg szívét és erkölcsi felfogásának emelkedettségét is mindvégig megéreztetni s Gombaszögi Fridának legszebb dícsérete, hogy ebben hajszálnyival sem maradt el az író mögött. Legmélyebb hangjait talán az auteuil-i, viharelőtti idill mozzanataiban adta. A kiélezetebben teatrális mozzanatokat különben is finom ízléssel letompította, megérezve, hogy a darabon a hervadásnyomok éppen ezeken a helyeken ütköznek ki leginkább. Szerelmes Armand-ja Jávor Pál volt, ki a fiatalos szeretetreméltóság hiteléért mindig helytáll, a férfiasabb indulatokért sokkal kevésbé. Egész lénye inkább Gaston Rieux alakjának kitűnő megformálására utalná, kinek most Rajnaiban kissé rikító és főleg mozgásban túlzó tolmács akadt. Gombaszögi Ella Prudence-a is egy árnyalattal tartózkodóbb lehetne, noha kitűnő vonások is akadnak benne. Tökés Anna ragyogó Olympe, Ladomerszky Margit kedves és meglelelkű Nanine és Bárdi közvetlen, jószágos doktor-bácsi. Feltűnést keltett a fiatal Ágai Irén kis Nichetteje, kivált az utolsó kép megkapó némajátékával s kevésbé kellemes feltűnést a Gyergyai ide nem illő kabaré-humora. Végül Csontos öreg Duvalja is csalódást okozott. Zordon

egyhangúsága valósággal teherterhelévé lett a dráma döntő jelenetének.

Ejféltől hajnalig.

Edward Sheldon színműve a Magyar Színházban.

«Az amerikai és az angol színházi közönség fölötté naiv, kedélyében könnyen megközelíthető, finomság dolgában nem nagyon követelőző, simplex lelkivilágú, alapjában véve jámbor, sok tekintetben gyermekies gondolkodású.» Ambrus Zoltán írt így, egy amerikai újdonság bírálatában, húsz évvel ezelőtt. Megállapítása helytálló még ma is: e most bemutatott amerikai termék szintén londoni és newyorki hangos diadalok után jutott el hozzánk. Állítólag egy női portrén keresztül egész Amerika etikai felfogását kívánja megmutatni. Mintha a tengeren túl még felfedezés számba menne és szent csodálatra számíthatna az az ú. n. «amoralitás», melyről ideát már évtizedek óta tudjuk, hogy élesen meg kell különböztetni az ócska és divatjamult immoralitástól, lévén amaz korunk folyománya, a «modern» idegélet produktuma s azonfelül — mint tizenöt éve váltig halljuk — a világháborúnak is egyik végzetes következménye.

Az amoralitás e legújabb hősnője, ez a harmincéves előkelő miss is a háborús lelkimétegyre tolja azt a leküzdhetetlen szenvedélyét, hogy éjszakák évadján gyanús egzisztenciájú bárénekesek lakására szökdösik szerelmi életet élni s most, mikor egy talpig úr angol lord nőül akarja venni, az erkölcsi megjavulásnak más útját nem látja, mint hogy argentinai spanyol énekesét egy utolsó találkán sztrichnines feketekávéval megmérgezze. A darab azután a gyilkossági ügy kinyomozásával foglalkoztatja a nézők idegeit. A nemes lord mindent megtud, megért és megbocsát, híven szeret mind a vérpadig... azaz, mind a fel-

mentésig, mely egy szintén igen megértő és megbocsátó ügyész jóvoltából szerencsésen bekövetkezik. A közönség az izgalmak után megnyugvással veheti tudomásul, hogy a lord bátor férfiú: az édes-kettesben elfogyasztandó családi ebédek után talán még a felesége-főzte feketekávéját is hajlandó lesz lenyelni . . .

A szerző rutinját el lehet ismerni, kivált a házi vallatást aknázza ki hatásosan, bár éppen itt technikában egészen selejtes mozi-fogásokkal is dolgozik. Hatvány Lili fordította a darabot s Góth Sándor rendezte, mindketten nagy mesterségbeli szabatos-sággal. Legtöbbet a színház kiváló együttesének munkája ér. Lázár Mária e sztrichines ladyben kapta pályájának első nagy drámai szerepét. Az alak, benső hazugságát eltakarnia egészen nem sikerülhetett, de a végén a gyötrelem rajzában akadt néhány mély és megrázó hangja, mely e mostaninál külön feladatokban sok jóval biztat. Somlay kitünően intonálta, de aztán meglehetősen magára hagyta a lord hihetetlenül dib-dáb alakját. Toronyi higgadtan nemeslelkűsködött, Törzs szenvedélyesen vallatott. Ráday bár-gigolójában kissé teatrálisán kering a félnődián spanyol vér. Góth is kelletténél jobban kirakatba helyezi apai szenvedését. Sulyok Mária csak zárójelenetében talált önmagára.

Rendkívüli kiadás.

Gáspár Miklós vígjátéka a Belvárosi Színházban.

Első színpadi lépése egy fiatal nő-írónak, aki férfi álnév mögé rejtőzik, bár szerzői nyilatkozatában megvallja, hogy úgy érzi magát, mint a fiatal leány, ha menyasszony lesz. «Párti»-ja a színházzal elég kedvezően sikerült, a szerzőavatás ügyes tollforgatót ismertetett meg velünk, ha nem is éppen drámaírói tehetséget, de legalább a színpadi «mixelés» kétségtelen

rátermettségű művelőjét. Az ingredienciák, amikből kissé szirupos üdítőitalát kevergeti, ízre-illatra egytől-egyig régóta ismerősek, de az összeállításukban megvan az újdonságnak az a csipetnyi ingere, mely az egészet élvezhetővé teszi. A «mai bátor kislány» ugyancsak kiaknázott témájának újabb változatát adja, ezúttal egy tűzrőlpattant zsurnaliszta-kisasszonyt állítva az átlátszó és könyörtelenül jólvégződő «bonyodalom» tengelyébe, aki egy vénülő vivőr politikust kényszerít teljes és tökéletes érzelmi kapitulációra. A kislány mellé egy cinizmussal titkolgatott kolléga-szerelmet, a parlamenti nagyság mellé egy «flott» szép-asszony-flörtöt kanyarít, színpadán ezeknek az ízből és színéből is adagoltat egy keveset, közben jó és kevésbé jó élcek rakétáit eregeti fel, a végén pedig csomót köt minden szálon, anélkül, hogy valóban bármiről is meggyőzne. Van benne keresetlen vígság, van fiatalos játékosság is, csak éppen az igazi vígjáték mélyebb rétegeihez nem jut el alakjai lelkében.

A színház is — nagyon helyesen — a felelőtlen játékosságra vetette a hangsúlyt s ezen a területen Bárdos Artúr biztos és finomérzékű játék-mesternek bizonyult. Zavartalanul kellemes és frissen perdülő az egész előadás. Beregi Oszkárt most láttuk először könnyed vígjátéki feladatban s meglepett közvetlensége, ötletessége, meleg kedélye; egy-egy átfutó «jelmezes» mozdulata itt valóban legfeljebb csak percekre okozott némi stílustörést. Muráti Lili is újabb bizonyosságát adta egyéni érdekességének, biztos színészi képzeletének s — néhány komolyabb fordulatban — a lelki igazsághoz való hűségének. Itt-ott még túlhangsúlyozásba téved, ez a kezdők ismert hibája, melyről a rendezői fegyelmezés meg a jótakaró kritika hamarosan leszoktathatja. Ákos Erzsi is rászorul erre a fékezésre, ő is még sokrészt a túlságos hév és buzgalom

áldozata. A tehetségét egyre gazdagabban kibontó Páger Antalnak tövist mutogató és rózsát rejtegető szerelmes szerkesztője megint olyan makulátlan színpadi munka, mely nemcsak népszerűség-szerzésre, hanem komoly megbecsülésre is méltán számot tarthat. Harsányi komikai tehetsége ezúttal inkább csak a felületen csilloghat. Az epizódban főleg Baróthy, Gárday és Nagy György vonja magára a figyelmet.

**Ezeraréú asszony.
(Nostra Dea.)**

Massimo Bontempelli komédiája a Kamara-színházban.

Az olasz dráma új útjainak ismeretetését folyóiratunk legutóbbi füzetében éppen ennek a színpadi futurizmus formanyelvén megszólaló darabnak tüzetes taglalása vezette be. Most az új stíluskeresések vállalása iránt legfogékonyabb magánszínházunk kísérletet tett ennek a termőföldjén már jóformán levitézlett, de nálunk eddig visszhangra is alig lelt hangnemnek megszólaltatására s a különleges feladat rendezői megoldását Németh Antalra bízta, kinek ilyen irányú hivatottságáról széleskörű képzettsége és egyéni finom stílusérzéke egyaránt kezesség lehetett.

S benyomásunk a várható érdekeségnek mégis nagyon mögötte maradt. A szerző Olaszországban tekintélyes, elismert író, főleg novelláskönyvei alapján. Novellai elgondolással közeledik a színpadhoz is, ötlete poent felé vezetett rövid novellában termékeny magnak bizonyulhatna s talán még színpadon is kurta egyfelvonásosra sikertigerőn futná belőle. De így, a nem sokat érő alaptétel, hogy: az önmagában minden lélektartalom nélküli való, istenített női bálványának férfisorsokra kiható jellemét csupán a társasági kívánalmakhoz alkalmazkodó ruhák változata determinálja —

három, lazán és vékonypéNZűen végiglogikátlankodott felvonáson át szinte ijesztő ürességgel mered felénk. «Man merkt die Absicht»... ami még elfogadható volna, ha a szándékosságok Chiarelli groteszk, vagy Pirandello fölünyes szellemét szolgálnák. De ennek a sugallóerőnek, ennek az író logikai «haladvány»-játékába bele-sodró és belekényszerítő képességnek itt szinte nyoma sincs. Dea asszony rendületlenül váltja-veszti toalettjeit s velők egyénisége színeit és ízeit, körülötte pedig színpadi marionettbábok sürgőldnek, de a kölcsönhatások tükröződése, a lelki vagy akárcsak helyzeti következmények írói kizsákmányolása szinte teljes művészi tehetetlenségben reked el.

Mіндеzen sem az odaadó, éber körültekintésű rendezés, sem a közreműködők igyekvése nem sokat lendíthet. A szokatlanul érdekes és gazdag feladatot gyaníttató főszerep a jelentékeny egyéniségű és eredeti tehetségű Peéry Pirinek jutott. Csoda-e, ha az emberi és lelki igazság e nagyerejű tolmácsolója buzgó színészi munkájával végül is éppen azt tette nyilvánvalóvá, hogy ez az írói elgondolás milyen tökéletesen híján van bármiféle emberi érdekességnek vagy lélektanrajzi gazdagságnak? A futurista megoldhatatlanságok a többi főbb előadókat is meglehetősen tanácstalanságba ejtették. Néhány frissebb színpad még leginkább az egészen átfutó epizódszereplők játékában akadt, kivált a Herczeg László groteszk orvosfigurájában s a Zala Karola ríktó szabónőjében.

Rédey Tivadar.

Két színpadművészeti kiállítás.

A *színpadművészet* alig ismert fogalom nálunk. Az utolsó tíz esztendőben történetek csupán komolyabb próbálkozások egyes magyar színpadokon a díszletnek és a jelmeznek valamiféle művészi, vagy rendezői elv alapján

történi tudatosan korszerű esztétikai kialakítására. Azelőtt csak az Operaház egy-egy ritka előadása gondolt a művészi színpadképpel és Márkus László drámarendezői keresték az artisztikumot a színhádon. Az első színpadművészeti kiállítást a Magyar Iparművészeti Társulat rendezte 1925-ben. Itt már felvonultak a különböző stílus-utakon járó fiatalok is (Baja Benedek, Medgyes László stb.). Ezt követte 1929-ben Szegeden az első vidéken rendezett színpadművészeti kiállítás, melyen először mutatkozott be lelkes növendék-gárdájával a nagynevű magyar iparművésztanár, Jaschik Álmos. Egy sor klasszikus dráma díszlet- és kosztümtervei vonultak itt fel, melyek közül Jaschik Álmos remekbesikerült «Csongor és Tünde» tervein kívül Benedek Kata történelmi hangulatú, újszerű «Bánk bán»-ja került megvalósításra a szegedi Városi Színházban.

Ezután három év múlva az Ernst-Múzeumban jelent meg a Jaschik-iskola egy sor Goethe-dráma modern felfogású inszenálásával. Ez az anyag «Ein ungarischer Goethe-Cyklus» címen kiállításra került Münchenben, Berlinben és Kölnben, mindenütt nagy feltűnést keltve. Most ismét a nyilvánosság elé léptek: modern olasz drámákhoz készült díszlet- és kosztümtervekkel.

Külföldi irodalmi színházaknál régi gyakorlat a színház előcsarnokában, vagy folyosóin rendezett kiállítás. Ezúttal a budapesti Kamaraszínház páholyfolyosóin jelent meg közel fél-száz színes kép: D'Annunzio, Zorzi, Pirandello, Rosso di San Secondo, Bontempelli, Sem Benelli és mások

drámáihoz tervezett díszletek és kosztümök rajzai. Békefi Endre erőteljes téralakító képzelete, Mudroch Béla érdekes konstruáló érzéke, Bárányi Ila kosztümfantáziája, Benedek Kata színben és vonalban kiegyensúlyozott két monumentális díszletterve, Kemény Lili nagyvonalú színpadképei — a kiállítás legszembeütőbb értékei, azonban a többiek is csaknem mind hasonló értékes és egyéni képességekkel vesznek részt a művészi színpadot-akarásnak ezen az érdekes versenyen. Az elsőrangú eredmény Jaschik Álmos nagyjelentőségű pedagógiai működését dicséri.

A Tamás-galériában egy iparművészeti tárlat keretében vonult fel gazdag festői fantáziával papírra-vetett díszletterveit mutatva be: Horváth János. Ő is azok közé a külföldi ösztöndíjat nyert fiatal magyar művészek közé tartozik, akire még nagy jövő vár. Berlinben, az állami operában, a kiváló színpadművész, Aravantinos mellett érlelte ki egyéni tudását. Megjárva a legjobb gyakorlat iskoláját, most egy sor tervvel tett bizonyosságot kiaknázásra és alkalmazásra váró képességei felől. Madách «Az ember tragédiájá»-hoz készített pittoreszk színpadi víziói, Werfel «Juarez és Maximilián»-jához tervezett forrólevégőjű díszletei, két nagyméretű szabadtéri színpada és több opera-dekorációja (Bohéme, Hoffmann meséi) mutatják Horváth sokoldalú értékeit.

Ez a két kis színpadművészeti kiállítás arról tett tanúságot, hogy már nem késhet soká a korszerű, modern esztétikum bevonulása a magyar színpadokra. (—)

Képzőművészet.

Ernst-Múzeum.

A kiállítási szezon derekán jár-nánk, ha igaz, de az egy Klebelsberg-kiállításon kívül emlékezetes, nagyobb-

szabású eseményről nem számolhatunk be. Az Ernst-Múzeum kiállítói nagyrészt eddig kevésbé ismert, keveset szerepelt fiatalok.